

Д. М. Русак,

д. е. н., доцент, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: 0000-0001-6603-0761

Н. В. Резнікова,

д. е. н., професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: 0000-0003-2570-869X

О. А. Іващенко,

к. е. н., доцент, завідувач кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Національна академія статистики, обліку і аудиту

ORCID ID: 0000-0002-8490-778X

DOI: 10.32702/2306-6806.2022.7.4

КРАЇНИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ ТА КАРИБСЬКОГО БАСЕЙНУ У ФОКУСІ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ КНР: ФІНАСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЕКЦІЇ РОЗВИТКУ В ПЕРІОД ДО ТА ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ

D. Rusak,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of World Economy and International Economic Relations, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

N. Reznikova,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of World Economy and International Economic Relations, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

O. Ivashchenko,
PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Economics and Management of Foreign Economic Activities, National Academy of Statistics, Accounting and Audit

COUNTRIES OF LATIN AMERICA AND THE CARIBBEAN IN THE FOCUS OF CHINA'S INTERNATIONAL ECONOMIC POLICY: FINANCIAL AND INVESTMENT PROJECTIONS OF DEVELOPMENT IN THE PERIOD BEFORE AND AFTER THE PANDEMIC

Більшість економістів нової теорії залежності шукають причини слабого економічного розвитку країн Латинської Америки та Карибського басейну та інших країн, що розвиваються, у внутрішніх умовах або внутрішній залежності, тоді як структуралісти загалом переконані, що підвалини слабого економічного розвитку лежать в площині зовнішньої залежності країн від індустріально розвинутих країн як торговельних партнерів, так і донорів капіталу. Помітне зростання співпраці між країнами ЛАКБ та КНР стає приводом для висловлення застережень з боку урядовців з країн розвинених на предмет застережень латиноамериканських політиків у подальшому сприянні експансії китайського капіталу і уможливленню контролю китайськими інвесторами найприбутковіших секторів економіки та секторів, критично важливих для національної безпеки та промислового розвитку в умовах цифрового і високотехнологічного суперництва КНР з розвиненими країнами і зі США зокрема. Мета статті полягає в ревізії дискусії стосовно якості торговельних, фінансових та виробничих відносин між країнами Латинської Америки та Карибського басейну з Китайською Народною Республікою, що передбачає проведення відповідного

аналізу напрямів існуючої та потенційної співпраці. В статті визначено напрями потенційної співпраці КНР та країн ЛАКБ, до яких зараховано: інтенсифікацію двосторонньої торгівлі; інвестиції у виробничу інфраструктуру; фінансову допомогу; підтримку та обмін у соціальній сфері; співробітництво на міжнародній арені. В статті вирішено ряд задач, зокрема: визначено фактори економічного успіху КНР; проаналізовано китайські інвестиції в країни ЛАКБ в допандемічний період; акцентовано на ролі інфраструктурних проєктів в співпраці; встановлено роль ПІІ у створенні нових робочих місць; охарактеризовано напрями диверсифікації ПІІ в постпандемічний період; визначено роль КНР у сприянні технологічному розвитку обраних країн ЛАКБ; досліджено роль китайських ПІІ в реалізації нових проєктів.

Most New dependency economists look for the reasons for the weak economic development of the countries of Latin America and the Caribbean and other developing countries in internal conditions or internal dependence, while structuralists are generally convinced that the basis of weak economic development lies in the plane of external dependence on industrialized countries as trading partners and donors of capital. A noticeable increase in cooperation between the countries of the LACB and China is becoming a reason for the expression of concerns on the part of officials from developed countries regarding the excuses of Latin American politicians from promoting the expansion of Chinese capital in order to prevent Chinese investors from controlling the most profitable sectors of the economy and sectors critical for the development of digital and high-tech rivalry between China and developed countries and the United States in particular. The purpose of the article is to revise the discussion about the specifics of trade, financial and industrial relations between the countries of Latin America and the Caribbean with China, which provides for an appropriate analysis of the areas of existing and potential cooperation. The article defines the areas of potential cooperation between China and the LACB countries, which include: the intensification of bilateral trade; investment in industrial infrastructure; financial aid; support and exchange in the social sphere; cooperation in the international arena. The article solves a number of problems, in particular: the factors of China's economic success are determined; analyzed Chinese investments in the LACB countries in the pre-pandemic period; attention is focused on the role of infrastructure projects in cooperation; established the role of FDI in creating new jobs; the directions of FDI diversification in the post-pandemic period are characterized; the role of the People's Republic of China in promoting the technological development of the selected countries of the LAC was determined; studied the role of Chinese FDI in the implementation of new projects.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, економічний розвиток, виробничий сектор, зайнятість, пандемія, інвестиції в нові проєкти.

Key words: foreign direct investment, economic development, manufacturing sector, employment, pandemic, greenfield investment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Теорія полюсів зростання, розроблена економістом Ф. Перру [1] у п'ятдесяті роки минулого століття, стверджує, що зростання не є рівномірним у просторі, а, скоріше, зосереджено на полюсі або сфері зростання, наслідки якого одразу поширюються на економіку. Теорія полюсів зростання — це одночасно теорія економічного розвитку, а також теорія просторового поширення зростання і розвитку, яка завдала значних змін класичному підходові економічного розвитку, оскільки, згідно з цією точкою зору, економічне життя не є результатом дій агентів, ізольованих в умовах конкуренції, а особливими діями господарюючих суб'єктів компаній, які за своїм становищем і розмірами можуть відігравати домінуючу роль. Розвиток промисловості на периферії, як правило, базується на діяльності підприємств, заснованих іноземцями у поєднанні з місцевими інтересами і перебуває під захистом тарифів та інших поступок держави. Така практика характерніша для країн Латинської Америки та Карибського басейну (ЛАКБ), ніж східно-азіатських. Втім, переваги такої індустріалізації для периферії є вельми обмеженими, адже іноземний капітал, прагнучи до контролю внутрішнього ринку, переходить у фазу монополістичного капіталістичного розвитку. Репатріація прибутку, з одного боку, і стимулювання корупції, з іншого, породжує коло руїнової залежності [2]. Більшість економістів

нової теорії залежності шукають причини слабого економічного розвитку країн ЛАКБ та інших країн, що розвиваються, у внутрішніх умовах або внутрішній залежності, а структуралісти загалом переконані, що підвалини слабого економічного розвитку лежать в площині зовнішньої залежності країн ЛАКБ від індустріально розвинених країн як торговельних партнерів і донорів капіталу.

У 2008 році Китай вперше опублікував свій програмний документ "Біла книга з Латинської Америки та Карибського басейну", що детермінував відносини з Латинською Америкою та Карибським басейном, оновивши його в 2016 році. Обидва документи визначають галузі, в яких існує потенціал для більш тісної співпраці між Китаєм та регіоном, включаючи політичну близькість, інтенсифікацію двосторонньої торгівлі, інвестиції у виробничу інфраструктуру, фінансову допомогу, підтримку та обмін у соціальній та культурній сферах, співробітництво на міжнародній арені та угоди про мир та безпеку [3]. Водночас помітне зростання співпраці між країнами ЛАКБ та КНР стає приводом для висловлення застережень з боку урядовців з країн розвинених на предмет застережень латиноамериканських політиків у подальшому сприянні експансії китайського капіталу і уможливленню контролю китайськими інвесторами найприбутковіших секторів економіки та секторів, критично важливих для національної безпеки [4; 5] та промислового розвитку [6] в умовах цифрового і

високотехнологічного суперництва КНР з розвиненими країнами [7; 8] і зі США зокрема [9].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Х. Бласкес-Лідой, Х. Родрігес і Х. Сантісо [10], Р. Дженкіс, Е. Петерс і М. Морейра [11], М. Ферхен [12], К.-С. Кім і С. Лі [13], А. Сільвейра [14] задаються питанням про те, чи приносять торговельні відносини між Китаєм та регіоном ЛАКБ взаємну вигоду, чи навпаки, вони посилюють залежність Латинської Америки, яка здавна була регіоном, який з колоніальних часів характеризувався як технологічно залежний від гравців на зовнішньому ринку. Для вчених з розвинених країн тенденції економічного розвитку в країнах ЛАКБ передбачувано викликають занепокоєння, при цьому відповідальність за процеси деіндустріалізації, які вони цілком справедливо виявляють, покладають саме на асиметричну співпрацю з КНР, маніпулятивно уникаючи історичних екскурсів в минуле латиноамериканських країн за беззаперечного панування американського капіталу. Логіка міркувань ряду вчених [15–17] така: хоча партнерство між КНР та регіоном підвищило загальний добробут цих економік у 2000-ті роки завдяки буму цін на сировинні товари, у країнах ЛАКБ продовжуються процеси деіндустріалізації, зокрема, зниження частки промислового виробництва та збільшення обсягу виробництва як у сфері послуг, так і в секторі експорту товарів. При цьому промислове виробництво КНР та технологічність її продукції зростають, і КНР позбавляється статусу експортера дешевої промислової продукції, впевнено завоюючи позиції у високотехнологічних секторах. А відтак, за логікою західних вчених, це опосередковано може загальмувати розвиток латиноамериканського виробництва у цих секторах. Латинська Америка має багаті природні ресурси, але залежність її країн від виробництва цих ресурсів робить їх уразливими на міжнародній арені — іншими словами, вони вразливі перед зміною економічної кон'юнктури [6; 18]. Підйом Китаю та пов'язане з ним зростання попиту на сировинні товари, на думку Р. Елліса [19] і Р. Дженкінса [20] загострюють сировинну спеціалізацію регіону та робить його вразливим у конкуренції в промислових секторах.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті полягає в ревізії дискусії стосовно якості торговельних і фінансових відносин між країнами Латинської Америки та Карибського басейну з Китайською Народною Республікою, що передбачає проведення відповідного аналізу напрямів існуючої та потенційної співпраці.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Економічна та соціальна структура КНР зазнала значних змін, особливо з 1990-х років, при чому її промисловий розвиток є наслідком стратегічного державного планування. Відомий вислів лідера КНР Ден Сяопіна в 1978 р. про те, що "неважливо, чорна кішка або біла, головне, щоб вона ловила мишей", ілюструє китайську економіку, яка є гібридом централізованої та ринкової економіки, що лідирує у світі за обсягом виробництва. Особливості китайського шляху до перетворення на світову державу відрізняють його від інших провідних країн. Це, зокрема, присутність державних підприємств та підтримка урядом інтернаціоналізації підприємств за рахунок податкових пільг та державного фінансування, зокрема через Китайський банк розвитку та Експортно-імпортний банк. 1979 року було вперше започатковано надання дозволів на інвестування за кордоном, які отримували виключно державні підприємства, які мали працювати під наглядом Міністерства торгівлі. Приватні компанії отримали дозвіл у 1985 р., а 2004 р., коли по-

літика інтернаціоналізації вже набула масштабної реалізації, уряд почав пропонувати кредити, що субсидуються, для зарубіжних інвестицій у певних пріоритетних галузях: природні ресурси, яких у Китаї не вистачало; виробництво та інфраструктура, включаючи експорт китайських технологій; проекти щодо підвищення конкурентоспроможності китайських компаній. Відповідно до процесу інтернаціоналізації китайські компанії, які інвестували найбільше коштів у результаті злиття та поглинання в регіоні, належали державі та перебували під наглядом Комісії з нагляду за державними активами та управління ними при Державній раді. Цю комісію на рівні міністрів було створено у 2008 році, і за дорученням Центрального комітету Комуністичної партії Китаю вона відповідає за нагляд за діяльністю 98 найбільших нефінансових державних підприємств.

З позицій структуралістів, фактори, відповідальні за успіх КНР, включають: створення особливих економічних зон (ВЕЗ), що складаються зі стратегічно сконцентрованих виробничих кластерів поблизу Спеціального адміністративного району (САР) Китаю Гонконг для залучення іноземних інвестицій та отримання додаткових порівняльних переваг [21]; поступова лібералізація торгівлі; опанування виробничих технологій; державні інвестиції в науку та технології поряд з іншими стимулами [8; 9]. КНР розширив сферу своїх торговельних та фінансових відносин із цілою низкою країн, у тому числі з країнами Латинської Америки. Торгові відносини між ЛАКБ та КНР почали посилюватися з 2002 р. після його вступу до Світової організації торгівлі (СОТ) та візиту Ху Цзіньтао до регіону 2004 р., під час якого були підписані торгові та інвестиційні угоди.

Якщо 1990 р. на частку КНР припадало 0,6% від загального обсягу латиноамериканської торгівлі, то 2009 р. вона зросла до 9,7%. Виділяється період із 2002 по 2011 рік, коли вплив країн Латинської Америки на загальну торгівлю Китаю збільшився з 3,11% до 7,03%. Протягом багатьох років КНР збільшував присутність на міжнародних товарних ринках, що можна пояснити його швидким економічним зростанням та процесами індустріалізації та урбанізації. Крім того, ще одна причина тісних зв'язків полягає у зростанні глобального впливу КНР та зміні структури латиноамериканських ринків. Прояви глобальної фінансової кризи 2008 р., яка гостро проявилася в США [22–25] і спровокувала зміни в глобальній економічній кон'юктурі переважно американської та європейської економік [25], у 2011 році почали зменшуватись. У результаті виникла необхідність збільшення попиту з боку КНР на нові ринки для підтримки його зростання, і тому Латинська Америка опинилася у фокусі уваги його політиків. Крім того, ЛАКБ як джерело необхідних для зеленого і цифрового переходів ресурсів, не могли не зацікавити КНР. Обсяг інвестицій у Латинську Америку у 2017 році (229 126 45 дол США) збільшився більш ніж у чотири рази порівняно з 2003 роком (54 168 86 дол США), тоді як у решті країн світу це зростання навіть не потроїлося за той самий період (550 632,96 дол США проти 1429 807,45 дол США) [26].

Китайські інвестиції в країни ЛАКБ в допандемічний період можна пояснити тим, що цей регіон розглядався китайськими інвесторами як інструмент досягнення своїх цілей в одному місці: регіон, який експортує диверсифіковану структуру товарів на китайський внутрішній ринок і водночас один із пунктів призначення китайського експорту. Крім того, в країнах ЛАКБ існує низка асиметрій, які перешкоджають економічному та промислому розвитку. Однією з перешкод, наприклад, є нестача латиноамериканської інфраструктури. За наявності застарілих доріг та портів проблема логістики є основним фактором конкурентоспроможності будь-якої економіки. Таким чином, китайський уряд прагне виявити можливості та інвестувати у вже існуючі порти та занедбані об'єкти, а також у подальшу

Інвестиції в нові проекти КНР в країни ЛАКБ

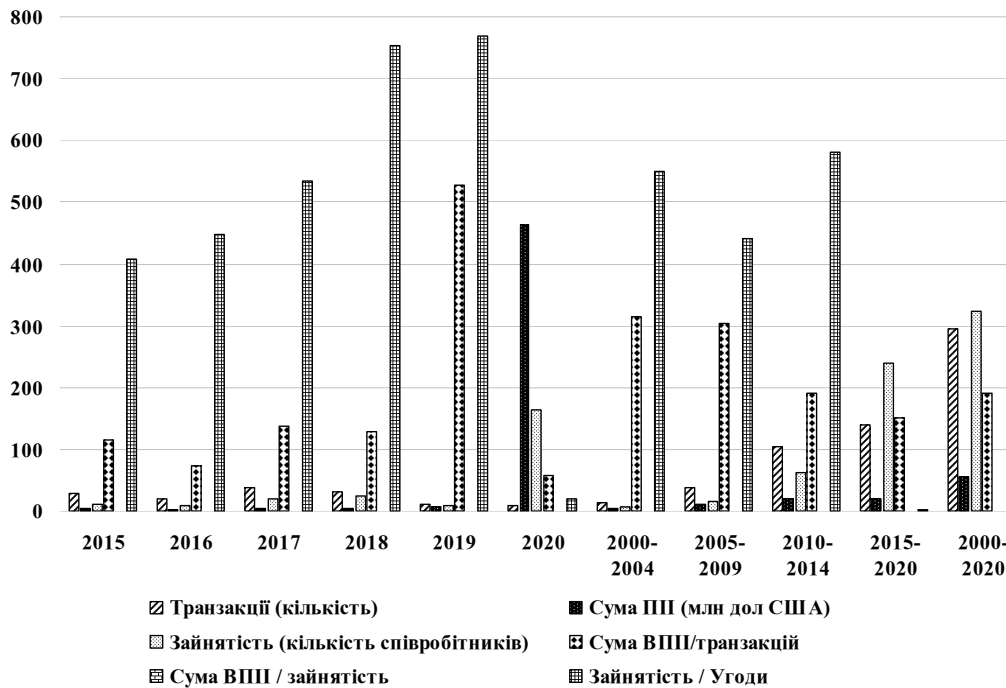

Рис. 1. Інвестиції в нові проекти КНР в країни ЛАКБ

Джерело: [26].

модернізацію, яка принесе користь країнам [9]. Однак очевидним є переважання інвестицій, спрямованих на підвищення ефективності відвантаження латиноамериканської сировини до Азії, тобто до певної міри на користь китайського ринку.

У період з 2003 по 2010 рік основні інвестиції спрямовувались у видобувну промисловість, на частку якої припадало 82% загального обсягу 39% операцій; тим часом у період з 2011 по 2016 рік спостерігалось значне зростання та диверсифікація співпраці в інфраструктурних проєктах та діяльності в обробній промисловості, на частку яких припадало 72,4% операцій у 2016 році [27]. Таким чином, китайські інвестиції в країнах ЛАКБ спрямовувалися здебільшого у сектори з високою доданою вартістю.

Проте, позиція ЕКЛАК щодо успішності процесу диверсифікації експорту до Китаю залишається стриманою [28], хоча ПІІ Китаю в регіон збільшилися в 2017 році і почали диверсифікуватися, охоплюючи нові сектори, такі як продукти харчування, телекомунікації та відновлювані джерела енергії. 2017 рік характеризувався рекордними інвестиціями Китаю в придбання компаній і акцій в регіоні (17,5 млрд дол США). Саме у період з 2016 по 2017 рік регіон збільшив свій експорт з 84 млрд. дол. США до 104 млрд. дол. США до Китаю, і цей рік став своєрідною відправною точкою в нарощуванні впливу Китаю як ринку, що забезпечує чверть всього експорту. Серед продукції, особливо затребуваної на внутрішньому ринку Китаю з позицій продовольчої безпеки, — товарні позиції сільськогосподарського виробництва. Акцент на гірничодобувному секторі, а також економічний вплив Китаю, уможливили реалізацію китайських інвестицій у сектор видобутку. Крім того, значна присутність китайських інвестицій у Латинській Америці впливає на процеси регіональної інтеграції МЕРКОСУР та його розширення, оскільки перемовини щодо двосторонніх угод простіше реалізувати, ніж укласти угоду між країною та блоком країн [29].

В 2020 пандемія COVID-19 виразно вплинула на інвестиції БНП. Приплив ПІІ до Латинської Америки та Карибського басейну склав 105,480 млрд дол США, що приблизно на 56 млрд дол США менше, ніж у 2019 році.

Такий річний спад можна порівняти лише з 2009 роком, коли в результаті світової фінансової кризи приплив скоротився на 37,1%. Більше того, вплив пандемії на ПІІ був більш виразним, ніж її вплив на ВВП, що знайшло відображення у частці ПІІ у ВВП, яка у 2020 році становила лише 2,5% порівняно із середнім показником 3,5% у 2010-х роках [26]. Ця тенденція проявилась у регіоні: лише п'ять країн (Багамські Острови та Барбадос у Карибському басейні, Еквадор та Парагвай у Південній Америці та Мексика) отримали більше іноземного капіталу у 2020 році, ніж у 2019 році. Різне падіння припливу ПІІ до Бразилії (-35,4%) та збільшення в Мексиці (6,6%) призвели до того, що частка обох країн як місця призначення для ПІІ свідчила про зростаючий інтерес до Мексики (42% у разі Бразилії та 30% у разі Мексики), що не

може не викликати застереження з боку США. У Центральній Америці приплив ПІІ скоротився у всіх країнах і, зокрема, у Панамі: після десятиліття, протягом якого інвестиції неухильно зростали, у 2020 році в ній був зареєстрований негативний приплив капіталу за всіма компонентами ПІІ, що найбільше позначилось на обсягах міжфірмових кредитів. Приплив у Карибському басейні зменшився менше, ніж у середньому по регіону (-25,5%). Найбільше постраждали інвестиції, спрямовані до сектору природних ресурсів, що впали на 47,9% порівняно з 2019 роком, та інвестиції, спрямовані на виробництво (зниження на 37,8%). Падіння інвестицій у послуги було менш різким (-11,0%), адже майже половина припливу ПІІ у 2020 році припала саме на послуги, а частка виробництва впала до 37%, що нижче за середній показник за останнє десятиліття (39%). Криза, викликана пандемією, не тільки посилила тенденцію до зниження транскордонних злиттів і поглинань, але й суттєво вплинула на оголошення про інвестиції в нові проєкти.

У 2020 р. кількість анонсованих до реалізації проєктів впала до рівня середини 2000-х. Прикметно, що хоча після світової фінансової кризи 2008 року приплив ПІІ та транскордонних злиттів та поглинань і скоротився у 2009 році, втім він швидко відновився наступного року. У той час як кількість заяв про проєкти не змінилася, і хоча суми скоротилися на 13%, вартість залишилася помітно високою (понад 100 млрд дол США). Проте криза 2020 року інакше вплинула на бізнес-перспективи БНП. Оголошення про проєкти впали до рівня, якого не понад десятиліття, із найнижчою кількістю оголошень з 2007 року.

На цьому тлі Китай продовжує досягати успіхів у зміцненні своїх позицій як глобальний економічний лідер — частково через свій масштаб, частково через свою здатність викривлювати ринки, фактично управляючи політикою економічної відкритості на засадах неопротекціонізму [30] та регуляторної конкуренції [31—33]. Одним із прикладів цього є те, як Китай використав ПІІ для подолання технологічного розриву.

Обсяги ПІІ з Китаю, включаючи Гонконг, неухильно зростали, збільшившись з 5,5% від загального обсягу

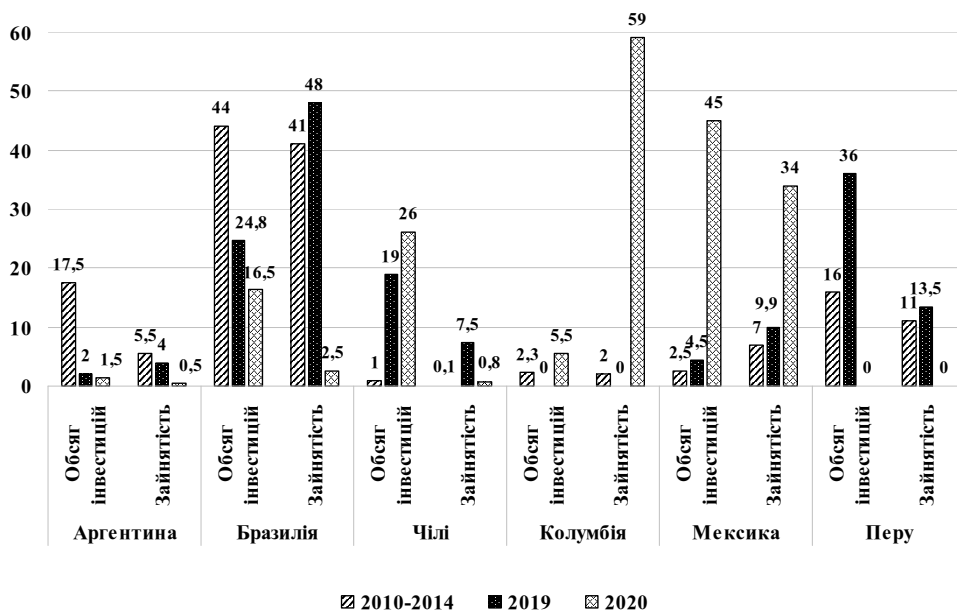

Рис. 2. Вплив ПІІ КНР на ринок праці та виробничий сектор обраних країн ЛАКБ

Джерело: [26].

гу ПІІ у світі у 2000 р. до 11% у 2020 р. Китай є третім за величиною джерелом ПІІ після Європейського Союзу та США. Китайські компанії використовували різні типи інвестицій залежно від регіону та сектору призначення. Інвестиції у нові підприємства дозволили вийти на нові ринки у тих секторах, де китайські компанії створили інфраструктурні та виробничі потужності. Наприклад, ініціатива "Пояс і шлях", спрямована на розвиток інфраструктури та націлена здебільшого на Євразію та, меншою мірою, на Африку, фактично визначає динаміку заяв про наміри інвестування у деяких галузях.

У 2000—2020 роках частка Китаю в експорті країн ЛА була неоднорідною. У деяких випадках, наприклад, у Боліваріанській Республіці Венесуела (далі — Венесуела), Колумбії, Панамі та Парагваї, немає певної траєкторії зростання експорту. Проте в інших країнах, таких як Чилі, Перу та Бразилія, частка КНР в їхньому загальному обсязі експорту збільшилася після кризи 2008 року. На додаток до асиметрій в обсягах експорту та імпорту моделі торгівлі як Латинської Америки, так і КНР демонструють якісні відмінності. За винятком Коста-Ріки та Мексики, країни Латинської Америки демонструють модель експорту сировинних товарів, середньо- та низькотехнологічних промислових товарів до Китаю. У той час як товари складають основну частину експорту з Аргентини, Венесуели, Колумбії, Мексики, Перу і Болівії, експорт до Китаю з Мексики більш диверсифікований. Коста-Ріка — єдина країна, з якої більша частина експорту до КНР постачається високотехнологічним промисловим сектором. Навпаки, технологічна структура імпорту ЛАКБ з Китаю зосереджена на промисловій продукції — високотехнологічній, середньо- та низькотехнологічній продукції. Товари та послуги становлять менше 10% імпорту з КНР у вищезазначених країнах ЛАКБ.

Китайські інвестиції в ЛАКБ засновані на участі КНР у концесіях комунальних підприємств (енергетика, телекомунікації та транспорт), а також на прямих інвестиціях, починаючи від венчурного фінансування та закінчуючи консолідацією автомобільних та залізничних мереж та видобутком корисних копалин. Взаємозалежність, що склалася у торговельних відносинах між Китаєм та групою країн Латинської Америки — Аргентиною, Боліваріанською Республікою Венесуела, Бразилією, Чилі, Колумбією, Коста-Рікою, Еквадором, Мексикою, Панамою, Парагваєм, Перу, Болівією та Уругваєм, не тільки описується теорією полюсів зрос-

тання, а й надає емпіричний матеріал для переосмислення основних висновків останньої. Своїми інвестиціями Китай стимулює економічну активність країн ЛАКБ, створюючи точки зростання, здатні стати тригером розвитку регіону та створення нових робочих місць.

У процесі посилення співпраці Китаю та країн Латинської Америки тенденції структурних перетворень в економіках регіону, що намітилися ще в минулому столітті (які критикувалися структуралістами ЕК-ЛАК при аналізі відносин країн центру та периферії) не змінилися, і скорочення промислового виробництва на тлі збільшення виробництва сировинних товарів і послуг не вдалося припинити. Винятком є Коста-Ріка, де спостерігалось зростання виробництва та експорту у промислових секторах (крім високотехнологічних) та скорочення

промислового імпорту, та Мексика, чий імпорт у середньо- та низькотехнологічних промислових секторах скорочується. При цьому, факт скорочення високотехнологічного імпорту, по суті, не може інтерпретуватися однозначно як ознака набуття певної самодостатності у відповідних технологіях, а, зокрема, і як наслідок нестачі фінансових ресурсів для оновлення існуючих технологій та неспроможності бюджету генерувати видаткові статті в достатніх для подальшої індустріалізації економіки обсягах.

ВИСНОВКИ

На даний момент сформувався дві позиції: оптимістичний підхід, згідно з яким потенціал розвитку китайської присутності як великої економічної держави розглядається як беззаперечний, і співпраця з країною, яка формуватиме новий світовий порядок, не може розглядатися як програшна стратегія; та песимістичний підхід, що акцентує на асиметричності відносин між регіоном та країною, а також на порушенні виробничої системи економік регіону через конкурентний тиск з боку китайського експорту. Процес відновлення країн Латинської Америки та Карибського басейну після пандемії COVID-19 дає можливість вийти на новий етап економічних відносин з Китаєм та розробити політику, що забезпечує внесок китайських інвестицій у нарощування виробничого потенціалу в країнах-одержувачах інвестицій, встановлення зв'язків із місцевими постачальниками, створення робочих місць та сприяння сталому розвитку.

Література:

1. Perroux F. Le profit et les progres economiques. Revue de l'Action Populaire. 1957. Vol. 112. P. 1049—1063.
2. Baran P., Porcile G., Primi A., Vergara S.. Cambio estructural, heterogeneidad productiva y tecnologia en America Latina. 2005. URL: <https://repositorio.cepal.org/handle/11362/2800>
3. The State Council the People's Republic of China. China's policy paper on Latin America and the Caribbean. 2016. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1418254.shtml.
4. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Безпекові та інноваційні важелі економічної стратегії азійських країн: національні інструменти набуття конкурентних переваг в умовах глобальних трансформацій (на прикладі В'єтнаму та Індії). Ефективна економіка.

2021. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8918>

5. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Національні особливості реалізації політики економічного патріотизму: В'єтнам та Індія у фокусі дослідження інструментів державного стимулювання розвитку, зростання і досягнення безпеки. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8829>

6. Резнікова Н. В. Економічна кон'юнктура розвинених країн: навч. посіб. у 2-х ч. Київ: Аграр Медіа Груп, 2021. Ч.1. 422 с.

7. Резнікова Н.В., Панченко В.Г., Іващенко О.А. Вплив кон'юнктури ринку рідкоземельних елементів на економічну та енергетичну безпеку держав: перспективи інституційного регулювання ресурсного протистояння й інноваційно-технологічного потенціалу конкурентоспроможної зеленої економіки. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9068>.

8. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Розвиток industry 4.0 й цифрової економіки у фокусі глобального технологічного та інноваційного суперництва КНР і США. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 4—10.

9. Резнікова Н. В., Панченко В. Г., Іващенко О. А. Вплив конкуренції інфраструктурних проєктів США та КНР на глобальну економічну кон'юнктуру та економічну безпеку країн, що розвиваються: боргові, технологічні і фінансові важелі тиску на сталий розвиток. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 10—16.

10. Blazquez-Lidoy J., Rodriguez J., Santiso J. Angel or demon? China's trade impact on Latin American countries. 2006. URL: https://www.researchgate.net/publication/255426244_Angel_or_Demon_China's_Trade_Impact

11. Jenkins R., Peters E., Moreira M. The impact of China on Latin America and the Caribbean. *World Development*. 2008. Vol. 36 (2). P. 235—253.

12. Ferchen M. As relacoes entre China e America Latina: impactos de curta ou longa duracao? *Revista de Sociologia e Politica*. 2011. Vol. 9. P. 105-130.

13. Kim C.-S., Lee S. Different paths of deindustrialization: Latin American and Southeast Asian countries from a comparative perspective. *Journal of International and Area Studies*. 2014. Vol. 21 (2). P. 65—81.

14. Silveira L. Os lacos e tracados da China na America Latina: investimentos para integracao ou exploracao? 2017. URL: <http://surl.li/ckau>

15. Godement F., Kratz A. Explaining China's foreign policy reset. 2015. URL: https://ecfr.eu/publication/explaining_chinas_foreign_policy_reset3001/

16. Montoute A. Caribbean-China economic relations: What are the implications? *Caribbean Journal of International Relations and Diplomacy*. 2013. Vol. 1 (1). P. 110—126.

17. Ward J. Making Sense of China's Caribbean Policy. 2017. URL: <https://jamestown.org/program/making-sense-of-chinas-caribbean-policy/>

18. Резнікова Н. В., Іващенко О. А., Курбала Н. В. Тенденції розвитку малого і середнього бізнесу та його вплив на економічну кон'юнктуру і конкурентоспроможність розвинених країн. *Економіка та держава*. 2020. № 10. С. 4—14.

19. Ellis R. E. The China-Mexico-US Triangle: Trade, Security, and Complex Interdependence // *China and the New Triangular Relationships in the Americas* / ed. by E. Dussel Peters, A. H. Hearn, H. Shaiken. Mexico City: Universidad Nacional Autonoma de Mexico. 2013. P. 85—94.

20. Jenkins R. Latin America and China — a New Dependency? 2012. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01436597.2012.691834>

21. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Від вільних економічних зон до угод про вільну торгівлю: інтеграційний вимір міжнародної конкурентоспроможності економіки китайської народної республіки.

Ефективна економіка. 2021. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8526>

22. Відякіна М. М., Резнікова Н. В. Детермінанти кризових потрясінь: макроекономічні виміри. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки: у 3-х частинах*. 2013. Вип. 33 Ч. II. С. 96—101.

23. Резнікова Н.В. Проблемы глобальной макроэкономической взаимозависимости. *Modern Science — Modern veda*. 2016. № 2. P.52-55.

24. Відякіна М.М., Резнікова Н.В. Світова фінансова криза як фактор економічного розвитку. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2010. № 1 (3). С. 271—279.

25. Відякіна М.М., Резнікова Н.В. Сучасна світова фінансова криза в деструктивних вимірах інвестиційного прагматизму. *Вісник Національного банку України*. 2010. № 5 (171). С. 23—27.

26. Peters E.D. Monitor of Chinese OFDI in Latin America and the Caribbean 2021. 2021. URL: <https://dusselpeters.com/344.pdf>

27. Estado. Investimento chinês na America Latina e recorde. 2018. URL: <https://economia.estadao.com.br/noticias/geral,investimento-chines-na-america-latina-e-recorde,70002258090>

28. Red ALC-CHINA. Monitor de la OFDI de China en AL y el Caribe. 2021. URL: <http://www.redalc-china.org/monitor/informacion-por-pais/busquedapor-pais/80-america-latina-y-el-caribe>.

29. Панченко В.Г., Резнікова Н.В. Регіональні торговельні угоди як інструмент політики економічного патріотизму в контексті інтеграційного неопротекціонізму. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Міжнародні економічні відносини та світове господарство"*. 2017. Вип. 15. Ч.2. С. 67—71.

30. Панченко В.Г., Резнікова Н.В. Неопротекціонізм як інструмент усунення внутрішньої суперечності лібералізму. *Ефективна економіка*. 2016. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5781>

31. Panchenko V., Reznikova N., Bulatova O. Regulatory Competition in the Digital Economy: New Forms of Protectionism. *International Economic Policy*. 2020. № 1—2 (32—33). P. 49—79.

32. Резнікова Н. В., Зварич Р. Є., Іващенко О. А. Експансіоністські імперативи та детермінанти міжнародної економічної політики кнр. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7286>

33. Reznikova N., Zvarych R., Ivashchenko O. Approaches to identifying the form of china's economic expansion in the context of global economy transnationalization: the commercial expansion case. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7285>

References:

1. Perroux, F. (1957), "Le profit et les progres économiques", *Revue de l'Action Populaire*, vol. 112, pp. 1049—1063.

2. Baran, P., Porcile, G., Primi, A. and Vergara, S. (2005), "Cambio estructural, heterogeneidad productiva y tecnologia en America Latina", available at: <https://repositorio.cepal.org/handle/11362/2800> (Accessed 08 Jul 2022).

3. The State Council the People's Republic of China (2016), "China's policy paper on Latin America and the Caribbean", available at: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1418254.shtml (Accessed 08 Jul 2022).

4. Panchenko, V., Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2021), "Security and innovation levers of the economic strategy in asian countries: national instruments for gaining competitive advantages in the context of global trans-

formations of the world system (the case of vietnam and india)", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8918> (Accessed 08 Jul 2022).

5. Panchenko, V., Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2021), "National peculiarities in implementing the policy of economic patriotism: vietnam and india in focus of study of the instruments for government stimulation of development, growth and security", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8829> (Accessed 08 Jul 2022).

6. Reznikova, N. (2021), *Ekonomichna kon'iunktura rozvynenykh krain* [Economic situation of developed countries], Agrarian Media Group, Kyiv, Ukraine.

7. Reznikova, N., Panchenko, V. and Ivashchenko, O. (2021), "Impact of the rare earths market on the economic and energy security of states: prospects for the institutional regulation of resource confrontation and the innovative and technological potential of a competitive green economy", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 7, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9068> (Accessed 08 Jul 2022).

8. Panchenko, V., Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2021), "The development of industry 4.0 and digital economy in focus of the china-united states global technological and innovation rivalry", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 2, pp. 4—10.

9. Reznikova, N., Panchenko, V. and Ivashchenko, O. (2021), "Influence of competition between infrastructure projects of the united states and china on the global economic environment and economic security of developing countries: debt, technological and financial levers of pressure on sustainable development", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 8, pp. 10—16.

10. Blazquez-Lidoy, J., Rodriguez, J. and Santiso, J. (2006), "Angel or demon" China's trade impact on Latin American countries", available at: https://www.researchgate.net/publication/255426244_Angel_or_Demon_China's_Trade_Impact (Accessed 08 Jul 2022).

11. Jenkins, R., Peters, E. and Moreira, M. (2008), "The impact of China on Latin America and the Caribbean", *World Development*, vol. 36 (2), pp. 235—253.

12. Ferchen, M. (2011), "As relacoes entre China e America Latina: impactos de curta ou longa duracao?", *Revista de Sociologia e Politica*, vol. 9, pp. 105—130.

13. Kim, C.-S. and Lee, S. (2014), "Different paths of deindustrialization: Latin American and Southeast Asian countries from a comparative perspective", *Journal of International and Area Studies*, vol. 21 (2), pp. 65—81.

14. Silveira, L. (2017), "Os lacos e tracados da China na America Latina: investimentos para integracao ou exploracao?", available at: <http://surl.li/ckau> (Accessed 08 Jul 2022).

15. Godement, F. and Kratz, A. (2015), "Explaining China's foreign policy reset", available at: https://ecfr.eu/publication/explaining_chinas_foreign_policy_reset3001/ (Accessed 08 Jul 2022).

16. Montoute, A. (2013), "Caribbean-China economic relations: What are the implications?", *Caribbean Journal of International Relations and Diplomacy*, vol. 1 (1), pp. 110—126.

17. Ward, J. (2017), "Making Sense of China's Caribbean Policy", available at: <https://jamestown.org/program/making-sense-of-chinas-caribbean-policy/> (Accessed 08 Jul 2022).

18. Reznikova, N., Ivashchenko, O. and Kurbala, N. (2020), "Tendencies in the development performance of small and medium-sized businesses and their impact on the economic conjuncture and competitiveness of developed countries", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 10, pp. 4—14.

19. Ellis, R. E. (2013), "The China-Mexico-US Triangle: Trade, Security, and Complex Interdependence" in ed. by E. Dussel Peters, A. H. Hearn, H. Shaiken, *China and the New Triangular Relationships in the Americas*, Universidad Nacional Autonoma de Mexico Mexico City, Mexico.

20. Jenkins, R. (2012), "Latin America and China — a New Dependency?", 2012. available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01436597.2012.691834> (Accessed 08 Jul 2022).

21. Panchenko, V., Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2021), "From free economic zones toward free trade agreement: an integration dimension of china's international competitiveness", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8526> (Accessed 08 Jul 2022).

22. Vidyakina, M. and Reznikova, N. (2013), "Determinants of crisis shocks: macroeconomic dimensions", *Zbirnyk naukovykh prats' Cherkas'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky: u 3-kh chastynakh*, vol. 33, c. II, pp. 96—101.

23. Reznikova, N. (2016), "Challenges of global macroeconomic interdependence", *Modern Science — Modern veda*, vol. 2, pp. 52—55.

24. Vidyakina, M. and Reznikova, N. (2010), "The world financial crisis as a factor of economic development", *Bulletin of the International Nobel Economic Forum*, vol. 1 (3), pp. 271—279.

25. Vidyakina, M. and Reznikova, N. (2010), "The current world financial crisis in the destructive dimensions of investment pragmatism", *Bulletin of the National Bank of Ukraine*, vol. 5 (171), pp. 23—27.

26. Peters, E.D. (2021), "Monitor of Chinese OFDI in Latin America and the Caribbean 2021", available at: <https://dusselpeters.com/344.pdf> (Accessed 08 Jul 2022).

27. Estadão (2018), "Investimento chinês na America Latina e recorde", available at: <https://economia.estadao.com.br/noticias/geral,investimento-chines-na-america-latina-e-recorde,70002258090> (Accessed 08 Jul 2022).

28. Red ALC-CHINA (2021), "Monitor de la OFDI de China en AL y el Caribe", available at: <http://www.redalc-china.org/monitor/informacion-por-pais/busqueda-por-pais/80-america-latina-y-el-caribe> (Accessed 08 Jul 2022).

29. Panchenko, V. and Reznikova, N. (2017), "Regional trade agreements as a policy tool of economic patriotism in the context of integrationist neo-protectionism", *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series "International Economic Relations and World Economy"*, vol. 15, ch. 2, pp. 67—71.

30. Panchenko, V. and Reznikova, N. (2016), "Neo-protectionism as an instrument for eliminating the internal contradiction of liberalism", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5781> (Accessed 08 Jul 2022).

31. Panchenko, V., Reznikova, N. and Bulatova, O. (2020), "Regulatory Competition in the Digital Economy: New Forms of Protectionism", *International Economic Policy*, vol. 1—2 (32—33), pp. 49—79.

32. Reznikova, N., Zvarych, R. and Ivashchenko, O. (2019), "The expansionist imperatives and determinants of the international economic policy of china", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 9, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7286> (Accessed 11 Jul 2022).

33. Reznikova, N., Zvarych, R. and Ivashchenko, O. (2019), "Approaches to identifying the form of china's economic expansion in the context of global economy transnationalization: the commercial expansion case", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 8, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7285> (Accessed 11 Jul 2022).

Стаття надійшла до редакції 11.07.2022 р.